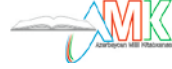

Azərbaycan Respublikası
Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi

Azərbaycan
Milli Kitabxanası

Fiziki qüsurlu şəxslərə kitabxana xidmətinin təşkili

*Respublikanın kütləvi və ixtisaslaşdırılmış
kitabxanaları, Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana
Sistemləri üçün metodik tövsiyələr*

Bakı - 2016

Tərtibçi:

L.Əhmədova

Redaktor:

A.Abdullayeva

**İxtisas redaktoru və
buraxılışa məsul:**

K.M.Tahirov,
professor,
Əməkdar mədəniyyət işçisi

Fiziki qüsurlu şəxslərə kitabxana xidmətinin təşkili:
metodik tövsiyələr /tərt. ed. L.Əhmədova; ixtisas red. və burax.
məsul K.Tahirov; M.F.Axundov ad. Azərbaycan Milli Kitabxana-
sı.- Bakı, 2016.- 27 s.

Azərbaycan Milli Kitabxanası, 2016

“Bizi sevindirən odur ki, fiziki cəhətdən qüsuru, çatışmazlığı olan insanlar nikbin yaşayırlar və öz iradələrinə söykənərək istedadlarını inkişaf etdirirlər və hətta ölkəmizdə keçirilən festival-larda, müsabiqələrdə çıxış edərək onları ictimaiyyətə nümayiş etdirirlər. Bu, insanın ən gözəl xüsusiyyətlərindən biridir. Bu, insanın nə qədər yüksək mənəviyyətə, nə qədər yüksək gücə, nə qədər yüksək iradəyə malik olduğunu bir daha göstərir. Biz bu halları qiymətləndirməliyik və hər bir insanın cəmiyyətdə özünün daxilində olan imkanlarından istifadə etməsi üçün, öz istedadını nümayiş etdirməsi üçün ona şərait yaratmalıyıq”.

Heydər Əliyev,
Azərbaycan xalqının ümummilli lideri

Tərtibçidən

Bu gün fiziki qüsurlu və sağlamlıq imkanları məhdud insanların informasiyaya olan tələbatlarının ödənilməsi, asudə vaxtlarının səmərəli təşkil olunması ilə əlaqədar cəmiyyətin ən mühüm elm, təhsil, mədəniyyət, informasiya mərkəzi olan kitabxanaların qarşısında böyük vəzifələr durur.

Təqdim edilən bu metodik vəsaitdə xüsusi qayğıya ehtiyacı olan şəxslərə göstərilən kitabxana xidmətinin ənənəvi və yeni üsullarından bəhs olunur.

Nəşrlə bağlı rəy və təkliflərini Milli Kitabxanaya ünvanlayan mütəxəssis və oxuculara əvvəlcədən öz minnətdarlığımızı bildirik.

Ünvan: AZ-1000 Bakı şəh., Xaqani küç. 57.

E-mail: metodik@anl.az

Giriş

Ölkədə aparılan uğurlu siyasət, iqtisadi inkişaf xüsusi qayğıya ehtiyacı olan insanların həyat fəaliyyətlərinin yaxşılaşdırılmasına zəmin yaratmışdır. Fiziki qüsurlu şəxslərin cəmiyyətə və ictimai həyata inteqrasiyası, həmçinin digər insanlarla bərabərhüquqlu vətəndaş kimi yaşaması dövlət siyasətinin əsas prioritet istiqamətlərindən birinə çevrilmişdir.

Azərbaycan dövlətçiliyinin təşəkkülündə, ölkə vətəndaşlarının, o cümlədən fiziki qüsurlu insanların hüquqlarının müdafiə olunmasında ümummilli lider Heydər Əliyevin müstəsna rolu olmuşdur. Ulu öndərin qayğısı sayəsində həyat fəaliyyətləri məhdudlaşmış vətəndaşlara daim diqqətlə yanaşılmış, onlar fərdi yaşayış evləri, yeni iş yerləri ilə təmin olunmuşlar.

Bu siyasətin layiqli davamçısı Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev də fiziki cəhətdən qüsurlu insanlara daim diqqət və qayğı göstərmiş, onların cəmiyyətə inteqrasiyasının təmin edilməsi, məşğulluq səviyyələrinin artırılması, rifahlarının yaxşılaşdırılması istiqamətində mühüm addımlar atmışdır.

Son dövrlərdə əsaslı inkişaf yolu keçmiş ölkəmizdə dövlətin həyata keçirdiyi sosial, iqtisadi, mədəni siyasətin əsas prioritetləri sırasında məhdud fiziki imkanlı şəxslərə qayğı mühüm yer tutmaqdadır. Fiziki qüsurlu şəxslərin məşğulluq sahəsində hüquqlarını qorumaq, eləcə də onların cəmiyyətə sosial-iqtisadi inteqrasiyasını təmin etmək məqsədilə bir sıra addımlar atılmışdır.

“Əlilliyin və uşaqların sağlamlıq imkanları məhdudluğunun qarşısının alınması, əlillərin və sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların reabilitasiyası və sosial müdafiəsi haqqında Azərbaycan Respublikası Qanunu”na əsasən əlillər anadangəlmə, xəstəlikdən və ya xəsarətdən doğan əqli və ya fiziki qüsurlar nəticəsində həyat fəaliyyəti məhdudlaşan, sosial yardıma və müdafiəyə ehtiyacı olan şəxslər hesab olunurlar. Başqa sözlə desək, belə insanlar özlərinə xidmət, hərəkət, ünsiyyət və davranışlarına nə-

zarəti, habelə istənilən əmək fəaliyyəti ilə məşğul olma imkanını tamamilə, yaxud da qismən itirmiş insanlardır.

Respublikamızda sağlamlıq imkanları məhdud şəxslərin sosial müdafiəsini, eləcə də ictimai həyatın bütün sahələrində iştirakını təmin etmək məqsədilə dövlət səviyyəsində müxtəlif tədbirlər həyata keçirilməkdədir.

Bu gün ölkədə həyat fəaliyyətləri məhdudlaşmış insanların təhsili, onların peşə hazırlığı müxtəlif formalarda həyata keçirilir. Artıq əminliklə demək olar ki, ölkədə xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşaqların təhsil almalarına tam şəkildə şərait yaradılmışdır. Buna ən bariz nümunə 2001-ci ildə ümummilli lider Heydər Əliyev tərəfindən **“Sağlamlıq imkanları məhdud şəxslərin təhsili (xüsusi təhsili) haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu**”nın qəbul olunmasıdır.

2005-ci ildə Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyində **“Azərbaycan Respublikasında xüsusi qayğıya ehtiyacı olan (sağlamlıq imkanları məhdud) uşaqların təhsilinin təşkili üzrə inkişaf proqramı (2005-2009)”** hazırlanmışdır. Həmçinin 2005-2006-cı illərdə UNESCO-nun maliyyə dəstəyi ilə sağlamlıq imkanları məhdud olan uşaqlarla **“İnkluziv təhsil”** layihəsi həyata keçirilmişdir. Qeyd edək ki, layihəni Təhsil Nazirliyi, Təhsildə İslahatlara Yardım Mərkəzi və UAFA (United Aid for Azerbaijan) təşkilatı reallaşdırmışdır.

Bütün bunlarla yanaşı təhsil ocaqları, eləcə də, digər tədris müəssisələri sağlamlıq imkanları məhdud uşaq və yeniyetmələrin məktəbəqədər təlim-tərbiyəsini, dərstdən kənar vaxtlarda tərbiyəsini təmin edir, eləcə də, xüsusi bacarıq və istedadla malik olan fiziki qüsurlu uşaq və yeniyetmələrin ümumi tədris müəssisələrində pulsuz dekorativ-tətbiqi sənətlərə yiyələnməsi üçün bir sıra layihələrlə çıxış edirlər.

Heydər Əliyev siyasi kursunun davamı olaraq Azərbaycan Respublikasının prezidenti cənab İlham Əliyevin imzaladığı bir sıra fərman və sərəncamlarla əlil və şəhid ailələrinin sağlamlığının və mənzil şəraitinin yaxşılaşdırılması, sosial müdafiəyə xüsusi

si ehtiyacı olan və işə düzəlməkdə çətinlik çəkən vətəndaşlar üçün şəraitin yaradılması, onların hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi işi həyata keçirilir.

Bu gün ölkəmizdə fiziki qüsurlu insanların yaradıcılığı, asudə vaxtlarından düzgün istifadə, eləcə də idman və bədən tərbiyəsi sahəsində də mühüm addımlar atılmaqdadır.

Əsası ümummilli lider Heydər Əliyev tərəfindən qoyulan Milli Paralimpiya Komitəsinin yaradılması ilə fiziki çatışmazlıqları olan gənclərin idmana cəlb edilməsi, onların dünyada keçirilən beynəlxalq yarışlarda, paralimpiya oyunlarında iştirakına bilavasitə şərait yaradılmışdır. 2000-ci ildə Sidneydə keçirilən olimpiadada idmançılarımız qızıl, gümüş və bürünc medallara layiq görülmüşlər.

Sağlamlıq imkanları məhdudlaşmış gənclərin cəmiyyətdə inteqrasiyası və istedadlarının aşkara çıxarılaraq lazımı şəraitin yaradılması sahəsində də müəyyən işlər görülmüş, 1997, 2000, 2003, 2006-cı illərdə fiziki çatışmazlıqları olan şəxslərin sərgi müsabiqələri, 1998, 2001, 2004 və 2007-ci illərdə bədii-yaradıcılıq baxış müsabiqələri və 1999, 2005-ci illərdə isə idman oyunları üzrə yarışları keçirilmişdir.

Həyat fəaliyyətləri məhdudlaşdırılmış uşaq, yeniyetmə və gənclərin hərtərəfli biliklərə malik vətəndaş kimi yetişdirilməsində Heydər Əliyev Fondunun da əvəzsiz xidmətləri vardır. 2005-ci ildə BMT-nin İnkişaf Proqramı ilə Heydər Əliyev Fondu arasında **“Görmə qabiliyyətini itirmiş və görmə qabiliyyəti zəif olan insanlar üçün informasiya-kommunikasiya texnologiyalarına çıxışın təmin edilməsi”**nə dair əməkdaşlıq sazişi və layihə sənədi imzalanmışdır. Layihənin əsas məqsədi fiziki qüsurlu insanların cəmiyyətdə fəal iştirakına, İKT vasitəsi ilə məlumat əldə etmək və biliklərini artırmaq imkanlarının genişləndirilməsinə kömək göstərmək idi. Məhz bu layihənin davamı olaraq Heydər Əliyev Fondu məhdud fiziki imkanlı şəxslərin İKT-dən istifadəsini artırmaq məqsədilə 2010-2012-ci illərdə Naxçıvan MR, Gəncə və Yevlaxda regional informasiya mərkəzləri yaratmışdır.

Fiziki qüsurlu şəxslərə kitabxana xidmətinin təşkili

Xüsusi qayğıya ehtiyacı olan əhali qrupunun müaliyyəyə olan marağını artırmaqda, eyni zamanda asudə vaxtlarının daha səmərəli təşkilində kitabxanalar əsas mərkəz rolunu oynayır. Bu baxımdan da kitabxanaların qarşısında bir sıra mühüm vəzifələr durur ki, bunlar da aşağıdakılardır:

- Kitabxananın xidməti ərazidə yaşayan xüsusi qayğıya ehtiyacı olan insanların müəyyənləşdirilməsi və onlar haqqında məlumat bazalarının yaradılması;
- həyat fəaliyyətləri məhdud olan oxucu qruplarının müaliyyə maraqlarının öyrənilməsi;
- kitab fondlarını məhdud fiziki imkanlı oxucuların istifadəsinə yararlı nəşrlərlə komplektləşdirilməsi;
- sağlamlıq imkanları məhdud şəxslərin asudə vaxtlarının səmərəli keçirilməsinin təşkili;
- səyyar kitabxana xidməti;
- kitabxana terapiyası;
- kitabxanalarda informasiya texnologiyalarının tətbiqi və qabaqcıl texniki vasitələrdən istifadənin öyrədilməsi;
- bu sahədə kitabxanaçı kadrların ixtisasının artırılması;
- kitabxana xidmətlərindən istifadənin asanlaşdırılması.

Xidməti ərazidə yaşayan fiziki qüsurlu şəxslər haqqında informasiya xarakterli məlumat bazasının yaradılması sağlamlıq imkanları məhdud olan insanlara göstərilən kitabxana xidmətinin ilkin mərhələsini təşkil edir. Belə ki, kitabxanalar sosial xidmət və ictimai təşkilatların köməyi ilə əldə etdikləri məlumatlar vasitəsilə həmin ərazidə yaşayan fiziki qüsurlu insanlar haqqında oxucu kartotekası (məlumat bazası) hazırlamalıdırlar.

Sağlamlıq imkanları məhdud olan əhali qrupuna kitabxana xidməti zamanı ilk növbədə bu qrupdan olan insanların müəliyəyə olan maraqlarının öyrənilməsi lazımdır. Belə ki, fiziki məhdudiyəyəti olan oxucuların maraq dairələrinin öyrənilməsi işi kitabxana xidməti, eləcə də kitab fondlarını komplektləşdirən zaman böyük əhəmiyyətə malikdir.

Fiziki qüsurlu oxucuların müəliyəyə olan maraqlarının müəyənləşdirilməsi müxtəlif metodlarla həyata keçirilir. Bunlardan ən geniş yayılmışı *anket-sorğuların* təşkilidir.

Anket sorğusu kitabxanaçı tərəfindən öncədən müəyyənləşdirilmiş konkret suallar ətrafında aparılmalıdır. Anketlər oxucular tərəfindən doldurularkən orada ad və soyad göstərilmir. Lakin oxucunun yaşı, təhsili, ixtisası və peşəsi qeyd olunmalıdır. Anketdə verilən suallar və cavablar aydın və konkret olmalıdır. Kitabxanaçılar bu cür anket-sorğuları kitabxananın saytı vasitəsilə də həyata keçirə bilirlər.

Xüsusi qayğıya ehtiyacı olan insanların informasiyaya olan tələbatlarının tam və operativ təmin edilməsi üçün onların istifadəsinə yararlı olan fondların olması da zəruridir. İstənilən kitabxanada kitab fondlarını komplektləşdirərkən görmə qabiliyyəti olmayan və zəif görən oxucu qruplarının istifadəsi üçün *danışan kitablara (audio kitablara), Brayl əlifbalı* kitablara, böyük şriftli nəşrlərə, eşitmə qabiliyyətini itirmiş və zəif eşidən oxuculara isə *subtitrlı (kinofilm kadrlarının altında olan yazı)* videolara və digər sənədlərə üstünlük verilməlidir.

Kitabxanaların fiziki cəhətdən məhdud imkanlı uşaq və yeni-yetmələrin asudə vaxtlarının düzgün təşkili, onların müəyyən fəaliyyətə cəlb olunması işində rolu çox böyükdür.

Kitabxanalarda məhdud fiziki imkanlı oxucularla işi bir neçə istiqamətdə təşkil etmək olar. Buraya fiziki qüsurlu uşaq və yeni-yetmələrin kitabxanaya cəlb olunması, onlar üçün müxtəlif istiqamətli tədbirlərin keçirilməsi, bilik və bacarıqlarını inkişaf etdirmək üçün dərnlərin, kursların və s. təşkili, ailə və kitabxanaçıların qarşılıqlı əlaqəsi və s. daxildir.

Fiziki qüsurlu uşaq və yeniyetmələrin kitabxanalara cəlb olunması üçün kitabxanaçılar ilk növbədə uşaq bağçaları, ümum-təhsil və internat məktəbləri, reabilitasiya mərkəzləri, uşaq evləri, həmçinin mədəniyyət müəssisələri ilə mütəmadi təmasda olmalıdırlar.

Məhdud fiziki imkanlı oxucular üçün kitab müzakirələri, oxucu konfransları, disputlar, oxu saatları, həmçinin inşa, rəsm müsabiqələri, əl işlərindən ibarət sərgilər, virtual ekskursiyalar və s. təşkil etmək olar.

Kitabxanalarda fiziki imkanları məhdud olan uşaq və yeniyetmələr üçün *virtual ekskursiyaların* təşkili hazırda çox aktualdır. Virtual ekskursiyalar ya video fayllar, çarxlar, ya da slayd təqdimatlar vasitəsilə nümayiş etdirilir. Həm görüntü və subtitrlər, həm də səs nəzərə alınaraq həmin resurslar kitabxananın saytında yerləşdirilir.

Virtual ekskursiyalar əsasən kitabxanada mövcud olan resurslar - kitab, qəzet, jurnal, onlayn-resurslar, audio kitablar, məlumat bazaları, həm regionda mövcud olan digər informasiya və intellektual mərkəzlər, eləcə də bir sıra mədəniyyət müəssisələri, muzeylər, tarixi abidələr haqqında təşkil edilə bilər.

Belə ekskursiyalar məhdud imkanlı uşaqlar üçün həm Azərbaycanın, həm də dünyanın qabaqcıl kitabxanaları, ənənəvi və elektron resursları, məlumat bazaları və bir sıra mədəniyyət müəssisələrinin, muzey mərkəzlərinin unikal memarlıq abidələri ilə yaxından tanış olma imkanı yaradacaqdır.

Xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşaq və yeniyetmələrin yaradıcılıq qabiliyyətlərinin inkişaf etdirilməsində, eləcə də incəsənətə olan meyillərinin üzə çıxarılmasında *müsabiqələrin* rolu böyükdür. Müsabiqələr rəsm, mahnı, bədii qiraət və s. nominasiyalar üzrə “Azərbaycan gözəlliklər diyarıdır”, “Qarabağ uşaqların gözü ilə”, “Ən yaxşı bədii qiraətçi”, “Mənim sehrli ilmələrim”, “Ən sevdiyim idman növü” və s. adlarda müsabiqələr keçirilə bilər. Kitabxanalar həmçinin 1 İyun Uşaqların Müdafiəsi Günü, Beynəlxalq Əlillər Günü, Beynəlxalq Daun Sindromu Günü və s.

tarixi günlər münasibəti ilə də foto, asfalt üzərində rəsm müsabiqələri təşkil edə bilərlər. Müsabiqələrin təşkili zamanı kitabxanalar regionda fəaliyyət göstərən dövlət və Qeyri Hökumət Təşkilatları (QHT), uşaq birlikləri, orta məktəblər, internat evlərinin köməyindən yararlı bilərlər. Müsabiqənin sonunda qaliblərin kitabxana tərəfindən müxtəlif növ hədiyyə və diplomlarla mükafatlandırılması fiziki qüsurlu uşaq və yeniyetmələrin daha da həvəsləndirilməsinə kömək edəcəkdir.

Kitabxanalarda məhdud fiziki imkanlı uşaq və yeniyetmələrin əl işlərindən ibarət sərğilərin təşkili istedadlı uşaqların yaradıcılığına dəstək, onların istedadının inkişaf etdirilməsi və ictimaiyyətə təqdim olunması məqsədi daşıyır. Sərginin mövzusu fiziki qüsurlu uşaq və yeniyetmələr tərəfindən hazırlanmış bəzək əşyaları, müəyyən mövzuları əhatə edən dekorativ əl işləri, xalçaçılıq nümunələri, rəsm əsərləri, kiçik ölçülü maketlərin hazırlanması və s. ola bilər.

Sərginin təşkil olunması üçün kitabxana bir ay öncədən elan verməlidir. Bundan əlavə kitabxanaçı sərğidə iştirak edəcək olan fiziki qüsurlu şəxslərdə müsabiqədə iştirak üçün həvəs oyatmalı, qeydiyyatdan keçmələri üçün kömək etməli, hazırladıqları əl işlərini toplamalıdır.

Nümunə:

“1 avqust 2016-cı il tarixində saat 11:00-da _____ rayon (şəhər) Mərkəzi Kitabxanasında “Bacarıqlı əllər” adlı sərği keçiriləcəkdir. Sərğidə əlilliyi olan istedadlı uşaq və yeniyetmələrin əl işlərinin nümayişi nəzərdə tutulmuşdur.

Əl işləri nümunələri ilə iştirak etmək istəyən əlil uşaq və yeniyetmələr _____ rayon (şəhər) Mərkəzi Kitabxanasına müraciət edə bilərlər.

Sərğ 3 gün davam edəcəkdir.

Ünvan: _____ rayon (şəhər) Mərkəzi Kitabxanası (burada yerləşdiyi ünvan yazılmalıdır)

Əlaqə: tel.: ____; url: ____; e-mail: ____

Sərgi zamanı kitabxanalar həmçinin fiziki cəhətdən məhdud imkanlara malik olan uşaq və yeniyetmələr tərəfindən hazırlanmış əl işlərinin satışını da təşkil edə bilirlər.

İstedadlı uşaq və yeniyetmələrin yaradıcılıq qabiliyyətlərini, xüsusi bacarıqlarını daha da inkişaf etdirmək məqsədilə kitabxanalarda bir neçə istiqamətdə dərnəklərin təşkili daha məqsədəuyğun olardı. Buraya texniki yaradıcılıq (çilingərlik işi, dekorativ tətbiqi sənət), ekologiya (bitkiçilik, bağçılıq), idman və şahmat, kulinariya, toxuculuq, rəqs, musiqi və s. daxildir. Dərnəklər müəyyən adlar altında təşkil edilə bilər: **“Bacarıqlı əllər”**, **“Naxışlı ilmə”**, **“Gənc şahmatçılar”** və s.

Fiziki cəhətdən məhdud imkanlı şəxslər üçün informasiya bərabərsizliyini aradan qaldırmaq, onların yeni texnologiyalardan sərbəst şəkildə istifadəsini asanlaşdırmaq üçün **“kompüter kursları”nın** təşkili günün vacib tələblərindən biridir. Belə ki, məhdudiyətləri olan insanların bu cür kurslarda (pulsuz) iştirak etmələri cəmiyyətlə onlar arasında olan informasiya hədlərini aradan qaldıraraq onlarda elektron ünsiyyət vərdişlərinin, internet etikasının aşılmasına kömək edəcəkdir.

Həyat fəaliyyətləri məhdud olan uşaq və yeniyetmələrin kitabxanaya cəlb olunmasının, onlarda kitaba olan marağın formalaşmasının ən vacib üsullardan biri də ailə ilə kitabxananın qarşılıqlı əlaqəsinin yaradılmasıdır. Xüsusi qayğı tələb edən uşaqların, eləcə də valideynlərin bu sahədə tam və dolğun informasiya və biliklərə malik olmaları uşaqların cəmiyyətə adaptasiya olunmasına müsbət təsir edəcəkdir. Bu səbəbdən də kitabxanalarda fiziki və əqli qüsurlu uşaqlar, onların valideynləri ilə birgə psixoloji, pedaqoji, hüquqi və s. sahələrdə seminarlar, məsləhət saatlarının keçirilməsi məqsədəuyğun olardı. Bu tip seminar və məşğələlər uşaq və valideynlərə onların yaş və psixoloji xüsusiyyətləri, inkişaf və tərbiyəsi, asudə vaxtlarının səmərəli təşkil edilməsi, ünsiyyət və davranışlar barədə faydalı məsləhətlər verilməsi ilə yanaşı eyni zamanda da onların bilik və bacarıqlarının artırılmasına böyük köməklik edəcəkdir.

Seminarları təşkil edən zaman mövzu öncədən seçilməlidir. Mövzuları seçərkən onun nə dərəcədə əhəmiyyətli və maarifləndirici olması kitabxanaçı tərəfindən nəzərə alınmalıdır. Bundan sonra seminarın keçirilməsi üçün proqram hazırlanmalı, seminarı idarə edəcək şəxslər müəyyənləşdirilməlidir.

Səyyar kitabxana xidməti – kitabxanaya gəlmə imkanı olmayan fiziki qüsurlu oxucular üçün kitabla daha operativ xidmət edəcək ən yaxşı və əlverişli vasitədir.

Səyyar kitabxanalar bir tərəfdən kitabxananın fəaliyyətini genişləndirir, digər tərəfdən isə kitabxanaya gələ bilməyən fiziki qüsurlu oxucuların kitabxana xidməti ilə əhatə olunması üçün şərait yaradır.

Səyyar xidmət zamanı fiziki qüsurlu insanları dünyada baş verən yeniliklərlə, elmi texniki nailiyyətlərlə, informasiya texnologiyalarına aid ədəbiyyatlarla tanış etmək məqsədilə informasiya xarakterli **“Kitabxana bülleteni”** və ya **“Yeni kitablar”** adlı məlumat nəşrlərinin hazırlanması məqsədəuyğun olardı. Belə nəşrlərdə kitabxanaya yeni daxil olan kitab, qəzet və jurnallar barəsində qısa məlumatlar verilir ki, bu da yenilikləri izləməkdə oxucular üçün faydalıdır. Məlumat xarakterli **“Kitabxana bülleteni”** kitabxanaların saytlarında da yerləşdirilməlidir. Bu zaman kitabxanaya gəlmə iqtidarında olmayan fiziki qüsurlu oxucular da kitabxanaya yeni daxil olan ədəbiyyatlar barəsində məlumatlara bilirlər.

Səyyar xidmət zamanı kitabxanaçılar həmçinin tək yaşayan, kimsəsiz qocalar, müharibə veteranları üçün evlərdə fərdi oxu saatları təşkil edə bilirlər. Fərdi oxu zamanı kitabxanaçı xidmət edəcəyi şəxsləri öncədən təyin etməli və onların marağına uyğun bir neçə kitab seçməlidir. Daha sonra həmin şəxslərlə razılaşdırılmaqla müəyyən olunmuş vaxtlarda fərdi oxunu keçirmək olar.

Biblioterapiya – son zamanlarda biblioterapiya və ya kitabla müalicə insanlara problemlərini həll etmələrində, həmçinin onların inkişafına yardımda mütaliədən faydalanmalarını təmin edən müalicə üsuludur.

Biblioterapiya hər bir şəxsin yaşamaqda olduğu problemin yalnız öz başına gəlmiş bir problem olmadığı, bir çox insanın da bənzər çətinlikləri yaşamaqda olduğu gerçəyini görə bilməsini təmin edir. Biblioterapiya zamanı oxucu qəhrəmanın problemi ilə öz problemini müqayisə edir. O, qəhrəmanı tanıdıqca özünü və duyğularını tanıya bilir.

Kitabxana şəraitində biblioterapiyanı tətbiq edən zaman oxucu dairəsinin müəyyən edilməsi olduqca zəruridir. Başqa sözlə desək oxuculara fərqli yanaşma biblioterapiya üçün vacib amil hesab olunur. Xüsusi qayğıya ehtiyacı olan insanlar üçün kitab seçmək kitabxanaçıdan yüksək peşəkarlıq və diqqət tələb edir. Çünki istənilən kitab biblioterapiya məqsədi ilə tövsiyə olunma bilməz. Kitabla müalicə üsulundan istifadə zamanı oxucuları yaş kateqoriyaları üzrə bölmək lazımdır. Daha sonra oxucuların maraq və problemləri, eləcə də onların oxu səviyyələri müəyyən edilməli və ona uyğun ədəbiyyat seçiminə başlanılmalıdır.

Əqli və fiziki geriliyi olan azyaşlı uşaqlarla biblioterapiya zamanı nağıl terapiyasından istifadə olunması məqsədəuyğun olardı. Nağıllar yüksək terapevtik əhəmiyyətə malikdir. İstənilən uşaq (sağlam və ya xəstə) məhz nağıllar sayəsində insan həyatının əsas həqiqətlərini anlamağa başlayırlar. Nağıllar vasitəsi ilə uşaqlar çətinliklərin öhdəsindən gəlməyə və onları aradan qaldırmaq kimi bacarıqlara yiyələnirlər.

Xüsusi qayğı tələb edən uşaqlarla biblioterapiya zamanı nağıllarla yanaşı, bədii ədəbiyyatdan da istifadə edilir. Bu zaman kitabxanaçı uşaqlar üçün kədərli fikirlərdən uzaq olan, yumoristik ədəbiyyata üstünlük verməlidir. Çünki yumoristik kitablar oxucuya gülüşlə təsir edərək ona bir çox problemlərin öhdəsindən gəlməyə köməklik edəcəkdir.

Biblioterapiya yalnız uşaqlar üçün deyil, eyni zamanda yeniyetmə, gənclər və digər oxucu qrupları üçün də nəzərdə tutula bilər.

Fiziki qüsurlu insanların cəmiyyətə adaptasiya olunması, ünsiyyət qura bilmələri və digər problemlərin öhdəsindən sərbəst gələ bilmələrində biblioterapiyanın təsiri olduqca böyükdür.

Xüsusi qayğıya ehtiyacı olan insanlar biblioterapiyadan istifadə etdikləri zaman bir sıra müsbət cəhətlərin özlərində formalaşdıqlarını hiss edəcəklər. Buraya aşağıdakılar aiddir:

- özünü tanıma, özünü kəşf etmə və özünü qəbul etmək, ətrafını, cəmiyyəti və dünyanı tanımaq;
- öz problemlərinə bənzər problemlərin başqalarında da olduğunu görərək tək olmadığını anlamaq;
- yeni dəyərləri və münasibətləri inkişaf etdirmək, həyatda yaşamaq üçün mübarizə aparma əzmini formalaşdırmaq;
- oxuduğu kitabla öz düşdüyü vəziyyəti müqayisə etmək, stresslə mübarizə aparmaq, duyğularını ifadə etmək;
- qəhrəmanı tanıdıqca özünü və duyğularını tanıya bilmək, qəhrəmanın istifadə etdiyi çıxış yollarından fərqli yolları kəşf edə bilmək;
- yaşanan problemlərin yalnız tək bir həll yolunun olmadığını anlayaraq xəyal gücündən istifadə etməklə fərqli həll yolları olduğunu dərk etmək, yeni ideyalar formalaşdırmaq.

Biblioterapiyadan istifadə edərkən ilk növbədə fiziki qüsurlu insanların buna hazır olub olmadığını bilmək lazımdır. Unutmaq olmaz ki, biblioterapiya kömək yollarından yalnız biridir, ancaq lazım olduğunda istifadə edilməlidir.

Həssas qrupdan olan yeniyetmə və gənclər üçün kitab seçən zaman kitabxanaçılar xüsusilə diqqətli olmalıdırlar. Çünki kitabxana fondunda olan kitabların hamısı heç də biblioterapiya üçün yararlı hesab olunmur.

Biblioterapiya zamanı kitabxanaçı elə kitab seçməlidir ki, o oxucunu tənhalıq, psixoloji narahatlıq, dostluğun, məhəbbətin, anlayışın, özünə hörmətin olmaması, heç kimə lazım olmama, özünə inamsızlıq hissi kimi mənfi fikirlərdən tamamilə uzaqlaşdıra bilsin.

Bunun üçün kitabxanaçı ilk növbədə terapiyaya yararlı olan kitabların biblioqrafik siyahısını tərtib etməlidir. Biblioqrafik siyahıları tərtib edən zaman oxucuların yaş kateqoriyaları və maraq dairələri nəzərə alınmalıdır.

Biblioqrafik siyahılar ədəbiyyat janrları üzrə qruplaşdırılır:

- klassik Azərbaycan ədəbiyyatı;
- müasir Azərbaycan ədəbiyyatı;
- klassik Azərbaycan uşaq ədəbiyyatı;
- Azərbaycan nağılları;
- klassik uşaq ədəbiyyatı;
- klassik dünya ədəbiyyatı;
- müasir dünya ədəbiyyatı;
- müasir dünya uşaq ədəbiyyatı;
- dünya ölkələri nağılları;
- xüsusi tibbi ədəbiyyat;
- fəlsəfi ədəbiyyat;
- dini ədəbiyyat;
- dedektiv ədəbiyyat;
- yumoristik ədəbiyyat və s..

İstənilən kitabxanada biblioterapiyanın daha uğurlu nəticələr verə bilməsi üçün kitabxanaların müxtəlif müəssisələr, o cümlədən psixoloji mərkəzlərlə mütəmadi olaraq əlaqəli şəkildə işləməsi zəruridir.

Xüsusi qayğıya ehtiyacı olan görməyən və görmə qabiliyyəti zəif olan insanların informasiya təminatında müasir texnologiyaların tətbiqi olduqca vacibdir. Belə olan halda kitabxanalarda “*xüsusi elektron kitabxana*”nın yaradılması zəruriyyəti meydana çıxır. Bunun üçün kitabxanaya ilk növbədə *xüsusi proqram təminatını (XPT)* tətbiq etmək lazımdır.

XPT-da bütün əməliyyatlar səsəndirmə yolu ilə aparılır. Oxucu mətnləri proqram vasitəsilə səsəndirildiyindən görmə qabiliyyəti zəif olan insanlar kompyuterdə aparılan əməliyyatlar

haqqında səsləndirmə yolu ilə xəbər tutur, internetdən sərbəst şəkildə istifadə edir, kitab oxuya bilirlər. Görmə əngəlliyi olan insanlar üçün tətbiq olunan proqramlardan ən geniş yayılanı **“JAWS - Ekran Oxuma Proqramı”** hesab olunur.

Fiziki qüsurlu şəxslərin informasiyanı müstəqil və sərbəst şəkildə ala bilmələri üçün kitabxanalar öz veb-saytlarında xüsusi bölmələr, elektron məlumat bazaları yarada bilirlər. Bu zaman əlil və digər məhrumiyyətləri olan insanların maraq və təklifləri nəzərə alınmalıdır.

Kitabxanalar öz veb-saytlarında **“Hüquqi normativ sənədlər”** (əlilliklə bağlı qanunlar, konvensiyalar, sərəncamlar, dövlət proqramları), **“Kitabxana xidməti”**, **“Faydalı məsləhətlər”**, **“Psixoloji xidmət”**, **“Pedaqoji xidmət”**, **“Danışan kitablar”** (görmə əngəlli şəxslər üçün), **“Elektron kitablar”** (eşitmə və danışma əngəlli şəxslər üçün), **“Sosial çarxlar”**, **“Sosial reklamlar”**, **“Yeni kitablar”** **“Fotoqalereya”**, **“Videoqalereya”** və s. bölmələr yerləşdirə bilirlər.

“Kitabxana xidməti” bölməsində kitabxanaya gəlmə imkanı olmayan, fiziki qüsurlu əhali qrupuna virtual xidmət göstərilə bilər.

“Psixoloji xidmət”, **“Pedaqoji xidmət”** **“Ünsiyyət qurma qabiliyyətlərinin inkişafı”**, **“Tolerantlıq”**, **“Özünə xidmət vərdişlərinin möhkəmləndirilməsi”**, **“İnkluziv təhsil”** və s. mütləq yenilənən bölmələri yerləşdirməklə əlil və digər məhrumiyyətləri olan istifadəçilərə, eləcə də, onların valideynlərinə onlayn psixoloji, pedaqoji və s. istiqamətlərdə maarifləndirmə işə həyata keçirilir.

Kitabxanalarda həmçinin, **“Uşaq yaradıcılığı”**, **“Bu maraqlıdır”**, **“Bilirsinizmi?”**, **“Əlillərin sosial inteqrasiyası”** və s. yenilənən bölmələrin yaradılması oxucuların tam və dolğun şəkildə informasiya ilə təmin olunmasına xidmət edir.

Saytda həmçinin müvafiq mövzularda maraqlı məqalələr yerləşdirmək olar: **“Əlillərə diqqət və qayğı hər kəsin borcudur”**, **“Gəl bir yerdə oxuyaq”**, **“Onlara yardım etməliyik”** və s.

Kitabxanalar öz saytlarında fiziki qüsurlu insanları maraqlandıran müəssisə və təşkilatların saytlarına keçid etmələri üçün **“Faydalı keçidlər”** bölməsi yarada bilərlər. Buraya Azərbaycan Milli Kitabxanası (AMK), Respublika Gözdən Əlillər Kitabxanası (RGƏK), Respublika Uşaq Kitabxanası (RUK), Respublika Gənclər Kitabxanası (RGK), həmçinin, Azərbaycan Respublikası Əlil Təşkilatları İttifaqı (ƏTİ), Azərbaycan Gözdən Əlillər Cəmiyyəti (AGƏC) və digər idarə və müəssisələri aid etmək olar.

Nümunə: ***Elektron məlumat bazası.***

“Biz hamı kimi”

Ana səhifə;

Ümumi məlumat;

Rəsmi sənədlər;

- Azərbaycan Respublikasının Qanunları
- Fərman və sərəncamlar
- BMT-nin qərarları
- Konvensiyalar.

Kitablar;

Məqalələr;

Danışan sənədlər;

İdarə və təşkilatlar;

- Dövlət Sosial Müdafiə Fondu
- Gözdən Əlillər Cəmiyyəti
- Beynəlxalq Əlillər Cəmiyyəti
- Heydər Əliyev Fondunun həyata keçirdiyi layihələr
- Gözdən Əlillər Kitabxanası.

Tarixdə bu gün (əlamətdar və tarixi günlər);

Tanınmışlar (əliliyi olan rəssamlar, musiqiçilər, paralimpiya, olimpiya çempionları haqqında məlumatlar);

Bölgədə yaşayan istedadlı əlil uşaqlar haqqında məlumat, onların əl işlərinin nümayişi;

Fotoqalereya;
Videoqalereya;

Kitabxanalarda həmçinin kitabxanaya gəlmə imkanı olmayan fiziki qüsurlu insanlar üçün virtual sifariş, mətnlərin skanərləşdirilərək və ya fotosurətinin elektron poçt vasitəsilə çatdırılması və bu kimi elektron xidmətlər göstərilə bilər.

Xüsusi köməkçi texniki avadanlıqların kitabxanalarda tətbiqi - daim qayğıya ehtiyacı olan insanların daha çox müaliə etmələri üçün kitabxanalarda xüsusi köməkçi texniki avadanlıqlara üstünlük verilməsi daha yaxşı olardı. Bu avadanlıqlar aşağıdakılardır:

- **PAC Mate** - gözdən əlillər üçün nəzərdə tutulmuş kompüter avadanlığıdır. Kompüterə Pocket Word, Internet Explorer, Windows Media Player, Jaws For Windows ekran oxuma və başqa proqramlar yüklənib;

- **Index 4x4 Pro printeri** - printeri vasitəsilə kitablar, jurnallar və digər kiçikölçülü nəşrlər hazırlamaq mümkündür. Cihaz 200 səhifəlik materialı yaddaşa saxlaya bilər;

- **Kitab həvəskarı-kompakt (Sara CE)** - LCD ekrana bağlanır və bu cihaz vasitəsilə oxucu tam rahatlıqla istədiyi kitabın məzmununu ilə tanış ola bilər. Kitab cihazın üzərinə yerləşdirilir, cihaz onu incələdikdən sonra səsləndirir;

- **Focus 40 Brayl ekranı** - gözdən əlillər üçün nəzərdə tutulan digər avadanlıq isə brayl ekran Focus 40-dır. Belə ki, bu cihaz kompüterdəki mətni qabartma yazıya çevirir.

- **Videolight** - çox qısa zamanda mətni oxuyur, İnternetdən kitab yükləyib səsləndirir, səhifədə neçə söz olduğunu hesablayır, mətndə dəyişiklik və ya əlavə etmək mümkündür; mətni brayl əlifbasına çevirib printerə göndərə bilər.

Fiziki qüsurlu uşaq və yeniyetmələrlə işdə kitabxanaçı kadrların üzərinə böyük məsuliyyət düşür. Kitabxanalarda müasir kitabxana işini mükəmməl bilən kadrların olması ilə yanaşı, psixoloji bilik və təcrübəyə malik olan, yardım göstərə bilən və oxu-

cularla qarşılıqlı anlaşma tapa bilən intellektual savada malik olan kadrların olması çox əhəmiyyətlidir.

Kitabxanaçıların sosial və pedaqoji, tibbi biliklərə malik olmaları üçün onların mütəmadi olaraq ixtisaslarını artırma biləcəkləri elmi-praktik konfranslarda, kurslarda, seminar, məşğələ və treninqlərdə iştirak etmələri lazımdır. Çünki, sosial müdafiəyə ehtiyacı olan insanlarla işləmək kitabxanaçıdan yüksək peşəkarlıq və ixtisasının daim artırılmasını tələb edir.

Fiziki qüsurlu uşaqlara kitabxana xidməti zamanı kitabxanaçılar müəllim (tərbiyəçi) – defektoloq və loqopedlərin köməyindən də yararlanma bilirlər.

Fiziki imkanları məhdud olan insanların müstəqil şəkildə informasiya əldə etmələri, onların bilik səviyyələrinin artırılması məqsədilə ölkədə Respublika Gözdən Əlillər Kitabxanası fəaliyyət göstərir. Hər bir oxucuya fərdi yanaşılan bu kitabxanada onun görmə səviyyəsi və digər xüsusi amillər nəzərə alınaraq onlara kitabxana xidməti göstərilir. Kitabxanaya gəlmə imkanı olmayan oxuculara isə evdə səyyar kitabxana xidməti göstərilir.

F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanasında Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi ilə birgə Gənc Ana və Uşaqların Maarifləndirilməsi İctimai Birliyi, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin dəstəyi ilə Türkiyə İş Birliyi və Kordinasiya Alyansının (TİKA) Bakı ofisinin əməkdaşlığı çərçivəsində görmə qabiliyyəti zəif və məhdud imkanlı uşaqlar üçün Dil kursları və İnformasiya Mərkəzi yaradılmışdır. Mərkəzdə JAVS proqramı yüklənmiş 4 ədəd kompüter gözdən əlillərin istifadəsinə verilmişdir.

Layihənin rəhbəri Gənc Ana və Uşaqların Maarifləndirilməsi İctimai Birliyinin sədri Nigar Aslanovadır. Təşkil olunan layihənin əsas məqsədi gözdən əlil uşaqlara internetdən və elektron kitablardan sərbəst istifadəni təmin etməkdir. Layihədə 16 ailə olmaqla 24 uşaq iştirak etmişdir.

Hazırda fəaliyyətini davam etdirən mərkəzdə həmçinin, göz-dən əlil, daun sindromlu, leykoz və digər fiziki və əqli qüsurlu uşaqlara psixoloji xidmət və nağıl saatları keçirilir.

Qeyd etmək istərdik ki, kitabxanalarda aşağıda adları çəkilən ödənişli xidmətlər tətbiq olunarsa fiziki qüsurlu şəxslərin bu xidmətlərdən ödənişsiz və ya müəyyən güzəştlərlə istifadə etməsinə şərait yaradılmalıdır.

Bu xidmətlər aşağıdakılardır:

- ❖ surətçıxarma;
- ❖ laminasiya (A3, A4, A5);
- ❖ skaner etmə;
- ❖ çıldləmə (diplom işi, dissertasiya və s.);
- ❖ çapətmə (rəngli, ağ-qara);
- ❖ xarici dil, kompüter, rəsm və digər kurslar;
- ❖ mətnin kompüterdə yığımı;
- ❖ sənədlərin fotosurətinin çəkilməsi, onların elektron çatdırılması;
- ❖ kompüterlə iş üzrə fərdi məsləhətlər, slaydların hazırlanması və s.

Bunları bilmək lazımdır

Fevral

- 4 Fevral Ümumdünya Xərçənglə Mübarizə Günü.
- 8 Fevral Beynəlxalq Epilepsiya Günü
- 15 Fevral Dünya Uşaq Xərçəngi Günü
- 29 (28) Fevral Nadir Xəstəliklər Günü

Mart

- 21 Mart Dünya Daun Sindromu Günü
- 24 Mart Dünya Vərəmlə Mübarizə Günü

Aprel

- 2 Aprel Dünya Autizm Məlumatlandırma Günü
- 7 Aprel Dünya Sağlamlıq Günü
- 17 Aprel Dünya Hemofiliya Günü
- 25 Aprel Dünya Malyariya Günü

May

- 8 May Beynəlxalq Talasemiya Günü

İyun

- 13 İyun Beynəlxalq Albinizm Məlumatlandırma Günü

İyul

- 28 İyul Ümumdünya Hepatit Günü

Sentyabr

- 22 Sentyabr Ümumdünya Xroniki Miyeloblast Leykoz Günü
- 24 Sentyabr Beynəlxalq Lal-karlar Günü

Oktyabr

- 8 Oktyabr Dünya Görmə Günü
- 10 Oktyabr Dünya Psixi Sağlamlıq Günü

Noyabr

- 13 Noyabr Beynəlxalq Gözdən Əlillər Günü
- 14 Noyabr Ümumdünya Diabet Günü

Dekabr

- 3 Dekabr Beynəlxalq Əlillər Günü

Ədəbiyyat

“Əlillərin hüquqları haqqında” Konvensiyaya qoşulmaq barəsində”: Azərbaycan Respublikasının Qanunu: (2 oktyabr, 2008-ci il) //Azərbaycan.- 2008.- 15 noyabr.- S.4.

Əlilliyin və uşaqların sağlamlıq imkanları məhdudluğunun qarşısının alınması, əlillərin və sağlamlıq imkanları məhdud uşaqların reabilitasiyası və sosial müdafiəsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu: (25 avqust 1992-ci il, № 284).- Bakı: Qanun, 2003.- 23 s.

“Mədəni sərvətlərdən aztəminatlı əhali, əlillər və sağlamlıq imkanları məhdud 18 yaşınadək uşaqlar, müharibə iştirakçıları tərəfindən güzəştli istifadə Qaydası”nın təsdiq edilməsi barədə: Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin Qərarı, № 287; 20 avqust 2015-ci il //Azərbaycan.- 2015.- 28 avqust.- S.1.

“Sağlamlıq imkanları məhdud şəxslərin təhsili (xüsusi təhsil) haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu, 5 iyun 2001-ci il, № 136 //Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu.- Bakı, 2001.- 31 iyul.- №7.- S 1232-1242.

* * *

Avropa Əliliyi olan İnsanların Hüquqlarının Müdafiəsi Gününə həsr olunmuş “Əlillərin hüquqlarının müdafiəsində əlaqələndirmə və monitoring mexanizmlərinin rolu mövzusunda Dəyirmi masa”nın materialları: 27 aprel 2010-cu il /tərt. ed.: Z.Əliyev, M.Mahmudov; red. E.Süleymanova; Azərb. Resp. İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili (Ombudsman).- Bakı: [Azərb. Resp. İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili (Ombudsman)], 2010.- 126, [1] s.

Cəfərov, İ. Azərbaycan Respublikasında təqaüdçülərin, veteranların, əlillərin və şəhid ailələrinin hüquqları /İlqar Cəfərov, İmran Vəliyev, Elxan Əsədov; İqtisadi-hüquqi Maarifçilik Mərkəzi.- Bakı, 2002.- 64 s.

Əlillərin, aztəminatlı ailələrin və yetim uşaqların sosial müdafiəsi haqqında qanunvericilik /burax. məs. Ş.Xuduoğlu; red.: F.Ağzadə.- Bakı: Qanun, 1999.- 220 s.

Əlillik etiketi /LOTOS Əlil Təşkilatları Birliyi.- Bakı: [s.n.], 2001.- 6+7, [5] s.

Əlilliyi olan insanların hüquqları: 31 yanvar 2008-ci il və 5 may 2008-ci il konfranslarının materialları /UNICEF unite for children; red. E.Süleymanova (Ombudsman); tərt. ed.: M.Mahmudov, F.Ağayev.- Bakı: [Azərbayc. Resp. İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili (Ombudsman)], 2008.- 150, [1] s.

* * *

Abdullayev, S. “Gözdən əlillər qayğı ilə əhatə olunurlar” 3 dekabr Beynəlxalq Əlillər Günüdür /S.Abdullayev //Respublika.- 2013.- 3 dekabr.- S.9.

Abdullayeva, Z. Sağlamlıq imkanları məhdud olan insanlara qayğı artır: 3 dekabr Beynəlxalq Əlillər Günüdür /Z.Abdullayeva //Respublika.- 2014.- 3 dekabr.- S.5.

Cəfərli, R. Mərhəmət işığında: Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın böyük himayəsi sayəsində kimsəsiz uşaqlar cəmiyyətə layiqli vətəndaşlar kimi yetişirlər /R.Cəfərli //Azərbaycan.- 2009.- 31 yanvar.- S.3.

“Əlil vətəndaşlar cəmiyyətimizin bərabər hüquqlu üzvləridir” //Yeni Azərbaycan.- 2015.- 4 dekabr.- S. 5.

Əlillik hər şeydən məhrum olmaq deyil: I Avropa Oyunlarını işıqlandıran əlil fotoqraf İlham Məhərrəmov: “Bu Oyunlarda iştirak etməklə neçə-neçə əlil insanı cəmiyyətdə yer tutmağa ruhlandıracağam”//Ekspress.- 2015.- 4-6 iyul.- S.9.

Məmmədov, M. Gözdən əlillər üçün kitabxana /M.Məmmədov //Ekspress.- 2015.- 20 oktyabr.- S.10.

Mənsimov, E. Əlillərin cəmiyyətə inteqrasiyasında Gözdən Əlillər Kitabxanası mühüm rol oynayır /E.Mənsimov //Azərbaycan.- 2014.- 2 noyabr.- S.7.

Rəşad, R. Əlillər arasında maarifləndirmə /R.Rəşad //Ekspress.-2015.- 15 yanvar.- S.9.

Sadıqlı, F. Dünyanı qəlbi ilə görən, yaxud qaranlıqla işığa doğru: 13 noyabr Beynəlxalq Gözdən Əlillər Günüdür /F.Sadıqlı //Azərbaycan.- 2012.- 13 noyabr.- S.8.

Şükürov, F. Əlil və kimsəsiz uşaqların rəsm əsərlərinin satışsərgisi /F.Şükürov //Mədəniyyət.- 2009.- 20 fevral.- S.14

Vəliyev, M. Əlil vətəndaşlar cəmiyyətimizin bərabərhüquqlu üzvləridir /M.Vəliyev //Respublika.- 2013.- 3 dekabr.- S.9.

* * *

Коновалова, М.П. Инвалид – общество – библиотека: учебно-методическое пособие /М.П.Коновалова.- Москва: Либерей-Бибинформ, 2006.- 136 с.

* * *

В Баку прошла выставка работ детей – инвалидов //Ежедневные новости.- 2011.- 9 декабря.- С.10.

Общественное объединение “Талантливые инвалиды” провело первую пресс-конференцию //Бакинский рабочий.- 2014.- 21 июня.- С.4.

Помощь – по всем направлениям //Азербайджанские известия.- 2015.- 5 февраля.- С.1.

Состоялось открытие мини-лаборатории, подаренной Фондом Гейдара Алиева инвалидам по зрению //Бакинский рабочий.- 2012.- 14 сентября.- С.3.

**Fiziki qüsurlu şəxslərə kitabxana
xidmətinin təşkili**

(Metodik tövsiyələr)

Nəşriyyat redaktoru: *Mehriban Cəfərova*

Ünvan: AZ-1000 Bakı ş., Xaqani küç. 57

E-mail: contact@anl.az

URL: www.anl.az

M.F.Axundov adına Azərbaycan
Milli Kitabxanasının mətbəəsində

ofset üsulu ilə çap olunmuşdur.

Çapa imzalanmışdır: 18.05.2016

Sifariş: №15

Tirajı: 150 nüsxə

Pulsuz